

Министерство за образование и наука - Биро за развој на образованието
Ministria e Arsimit dhe Shkencës - Byroja e zhvillimit të arsimit
Ministry of Education and Science - Bureau for Development of Education

Упатство за наставниците за начинот на оценување на учениците

**ВО ПЕРИОДОТ НА РЕАЛИЗАЦИЈА НА НАСТАВАТА
ПРЕКУ УЧЕЊЕ ОД ДАЛЕЧИНА**

Ова упатство е изработено со цел да се посочат начините за оценување на учениците во формалното основно и средно образование во Република Северна Македонија во околности кога наставата се реализира со учење од далечина. Развојот на компетенциите неопходни за успешно живеење и работа во 21-от век, како што се: критичко размислување, решавање на проблеми и донесување на одлуки, развој на креативност и иновации, освен во наставните програми и во реализацијата на наставата, мора да бидат видливи и во методите за оценување користени при наставата од далечина. Развојот на технологијата влијае врз сите компоненти на наставата (учењето, поучувањето и оценувањето), обезбедувајќи нови модели на спроведување на оценувањето на учениците. Наставата од далечина е ново искуство и за наставниците и за учениците, па затоа добро е да се предвиди и повремено физичко присуство на учениците во училишница со цел обезбедување објективност, транспарентност, валидност и релијабилност во оценувањето на учениците.

Вреднувањето на постигањата/напредувањето на учениците при настава од далечина треба да се усогласи со целите, односно резултатите од учењето според наставните програми, а во конкретниот случај со скратените наставни програми за 159 дена што ќе се реализираат во учебната 2020/2021 година. Исто така, треба да се применува и формативното и сумативното оценување, во согласност со различните наставни методи и инструменти за оценување кои се соодветни за настава од далечина, односно расположливите онлајн алатки за оценување на учениците.

1 Потребата од вреднување на постигањата и напредокот на учениците при учење од далечина преку организирање средби/часови за вреднување на знаења и вештини со физичко присуство во училиште

Однесувањето на учениците во следење на наставата од дома е поинакво од она кога се физички присутни во училиштето. Учениците кои учат од дома можат да бидат збунети околу тоа како најдобро да ги за-

вршат задачите и да управуваат со своето време, што наставникот може да го протолкува како мрзливост или незаинтересираност кај ученикот.

Хибридниот (комбиниран) начин на оценување подразбира поддршка и следење на постигањата на учениците при реализација на наставата од далечина, како и повремени консултативни/менторски средби со ученикот во училница. Организирањето на повремениот средби/часови со физичко присуство во училница за следење, за поттикнување на учениците, за проверка на постигнатото и за вреднување на нивните знаења во училиште има за цел:

- ▶ *Надојолнување на празнини во учењето.* Средба со ученици во мали групи (диференциран пристап), согласно потребата од постигнување на знаења и вештини за индивидуална поддршка за решавање на суштинските празнини во постигнувањето на резултатите од конкретни наставни предмети или подрачја/теми. Во училниците наставниците можат да видат како учениците се обидуваат да дојдат до решение. Наставникот на овие часови ги користи податоците од следењето и од вреднувањето на ученикот при наставата од далечина и разговара со учениците за да ги пронајде и да помогне во надминување на недостатоците во усвоеното знаење (нејасноти, недоволно разбрано и сл).
- ▶ *Поттикнување на дојолнишело/глабинско учење.* Кога некои ученици покажуваат достигнувања побрзо од останатите треба да им се обезбедат можности за индивидуален развој, да се поддржува зголемениот интерес и посебности. Во спротивно на овие ученици може да им стане здодевно и да престанат да ги извршуваат задачите. На состаноците/часовите во реално време треба да се поддржи и да се олесни размислувањето на учениците за концептите, да се реализираат интересни активности со поврзување на искуства од реалниот свет (креативно размислување).
- ▶ *Грижа за социјалниот и емоционалниот развој.* Да се провери како се развива ученикот е од клучно значење, особено за време на овој предизвик (ковид-19). Важно е наставникот да е достапен за секој ученик во секое време. Организирањето на средби/часови со учениците во училница го поддржуваат следењето на социјалната и емоционалната состојба на учениците, како и нивниот академски развој. Секогаш треба да се има предвид дека прилагодувањето и работата од дома за многу ученици е поголем предизвик отколку за наставникот (на пример: Кога учениците ќе побараат повеќе време за решавање задачи или можност за повторно решавање или ревидирање на некоја задача, наставникот тоа треба да го овозможи. Иако можеби има ученици кои претеруваат со вакви барања, наставникот треба

да претпостави дека од повеќето ученици повикот за помош е вистински). Наставникот не знае низ какви можни стресови поминува ученикот дома. Затоа наставникот треба да биде поддржувач, а не дополнителна пречка.

- ▶ На овие средби/часови се вреднуваат практични вештини што тешко може да се демонстрираат во виртуелна училница.

За реализација на овие средби/часови треба да се почитуваат **Протоколите за постапување на основните/средните училишта во Република Северна Македонија за реализација на воспитно-образовниот процес со физичко присуство на учениците во учебната 2020/2021 година** објавени во „Службен весник на Република Северна Македонија бр. 212/20“.

2 Организација на средби во училницата за следење на напредувањето на учениците

Средбите на наставникот со учениците за непосредно следење, контролирање и вреднување на нивното напредување во учењето зависат од предвидените цели/резултати на учењето, а тие однапред се планираат и се организираат на следниот начин:

- ▶ Изготвување месечен распоред со учениците од конкретната паралелка, во зависност од неделниот број на часови за конкретниот наставен предмет (за наставните предмети застапени во наставниот план со 1 – 3 часа неделно најмалку една средба месечно, а за наставните предмети застапени во наставниот план со 4 и повеќе часа неделно најмалку 2 средби во текот на месецот).
- ▶ Средбите на наставникот со учениците од аспект на времетраењето зависат од потребата за консултации и размена на информации и треба да траат од 20 до 30 минути.
- ▶ На средбата треба да присуствуваат најмалку двајца, а најмногу 10 ученици. Овој пристап овозможува наставникот да му посвети доволно внимание на секој ученик и да ги согледа тешкотиите/предизвиците со кои се соочува во постигнување на резултатите предвидени со наставните програми.
- ▶ Наставникот ја користи средбата за дообјаснување на определени празнини во учењето кај учениците, утврдување и надминување на празнините во наученото, поттикнување на дополнително учење, пишување писмени вежби од страна на учениците, писмено решавање на задачи со прикажување на целата постап-

ка по математика, физика и сл. За усмена проверка на знаењата (објаснувања на постапките за решавање задачи, анализа на текстови и сл.) се планира помал број ученици (од 2 до 5).

- ▶ Во текот на денот ученикот може да присуствува најмногу на три организирани средби за различни наставни предмети.
- ▶ Наставникот ги организира средбите по завршување на онлајн наставата реализирана во прва смена (претпладне) или пред онлајн наставата реализирана во втора смена (попладне).
- ▶ Распоредот на средбите/часовите се става на веб-страницата на училиштето, а исто така им се испраќа на учениците и на нивните родители/старатели.
- ▶ Наставникот треба да ги информира учениците за целта на средбата најмалку 3 дена пред нејзината реализација за учениците да можат да дојдат подготвени согласно со целите и барањата на наставникот.
- ▶ Физички средби со учениците не се организираат за наставниот предмет физичко и здравствено образование.
- ▶ Учениците со посебни образовни потреби инклузирани/вклучени во редовната настава доаѓаат на овие средби во присуство на личниот асистент, а целите на средбите се усогласени со ИОП (индивидуалниот образовен план). Средбата со овие ученици е индивидуална или, пак, со мал број ученици во групата и по потреба може да се организира 3 и повеќе пати во текот на месецот со ист ученик/ученици.

3

Формативно и сумативно оценување на учениците при настава од далечина

Наставникот применува формативно и сумативно оценување на учениците при реализација на наставата од далечина, исто како и при реализација на наставата со физичко присуство на учениците во училиште.

3.1. Формативно оценување при настава од далечина

Во учењето од далечина намалени се можностите за директен вербален и визуелен контакт и следење на напредокот на учениците. Па затоа, потребно е прилагодување на формативното и сумативното оценување на новата ситуација. Наставниците треба да им дадат јасни насоки на учениците во врска со очекуваните резултати од учењето и начинот на следење, контролирање и вреднување на нивното постигнување (како да проверуваат колку научиле, кои докази треба да ги собираат, како само-

стојно да учат, како ќе се проверува наученото, како ќе се формира оценката).

Наставата во виртуелна училница е предизвик и можност да се направи исчекор во оценувањето во насока на ставање акцент на посложените когнитивни процеси (анализа, синтеза, вреднување), наместо на усвојување на фактографско знаење што, впрочем, е и цел на образованието. Тоа значи дека во наставата и во оценувањето од далечина **акцент треба да се стави на она што е важно**, содржините што наставниците ги проучуваат и вреднуваат треба да бидат насочени кон она што е битно, а не кон споредни детали или факти.

Најважните чекори во формативното оценување може лесно да се адаптираат на ситуацијата на виртуелна училница и тоа:

- ▶ Запознавање со целите на учењето и очекуваните резултати од учењето. Учениците усно се информираат што ќе учат и што ќе може да направат на крајот на една или повеќе активности. Добро е оваа информација да се сподели и со родителите/старателите со што ќе се обезбеди тие повеќе да се вклучат во следењето на учењето на нивното дете и ќе се надминат евентуалните недоразбирања во оценувањето поради разликите во очекувањата за тоа што треба да се научи.
- ▶ Поставување прашања и задачи низ кои може да се види разбирањето на она што се учи. Се поставуваат куси прашања на конкретни ученици, но и на цела група (на пример: одговори на куси прашања со знаци за точно/неточно, сумирање на претходно проучените содржини во една реченица). Може да се користи и директна комуникација, усно одговарање по пат на видеоконференција или по телефон или писмено (чет) за да се провери што ученикот знае, а што не, и благовремено да му се дадат насоки за учење, дополнителни материјали, да се поврзе со други ученици и сл.
- ▶ Покрај прашања за проверување колку и како учениците научиле може да има и дополнителни прашања од типот: Што е најважно од тоа што го научи?; Што не ти е доволно јасно?
- ▶ Користење на разновидни методи и техники за проверување. Се применуваат сите методи базирани на оценување на пишани трудови (есејски прашања, некои видови проекти, истражувачки задачи, презентации, тестови, контролни вежби), а особено се применливи рефлексивните дневници и електронските портфолија. Но, постојат ограничувања во користењето на одделни методи на следење, на пример: набљудување практични изведби (изведување на моторички вежби, следење на процесот на истражување и сл). Добро е да не се користат преголем број

техники на оценување за да се воспостави извесна рутина во користењето на избраните техники.

- ▶ Вклучување на учениците во оценувањето (самооценување и заемно оценување) заради учење едни од други.
- ▶ Самооценувањето е посоодветно да се врши на писмено изготвените задачи преку одговарање на прашања за саморефлексија од типот: *Најмногу сум задоволен со... Мислам дека можам љодобро... Следно што ќе најравам е...*

3.2. Повратна информација

Повратната информација при учењето од далечина е особено значајна за да се одржи мотивацијата и континуитетот во учењето. На почетокот наставникот врз основа на достапните технички можности од страна на учениците, како и сопствените можности и компетенции, треба да ги утврди најсоодветните начини за комуникација со учениците, и следствено – давање повратни информации.

Повратната информација може да биде дадена во различни форми, но секогаш треба да биде детална и конкретна, со насоки за подобрување на учењето. Секоја повратна информација треба да ги содржи следните елементи: (1) што е добро направено, (2) што треба да се подобри и (3) што ученикот треба да направи за да го подобри тоа.

При асинхроното давање повратна информација, истата може да биде во:

- ▶ **Пишана форма** – преку различни опции за давање коментари во самиот документ кој го испраќа ученикот или, пак, издвоено во посебен документ кој ученикот го добива назад преку воспоставениот механизам на комуникација (онлајн платформа за настава, социјална мрежа, електронска пошта итн.). Пишаната повратна информација е посоодветен метод за одредени предмети (на пример: Математика, наставен предмет од природните науки или техничките науки) и одредени видови задачи (на пример: математички задачи, прашања на тест), но може успешно да се користи и за други предмети (на пример: мајчин/странски јазик, наставен предмет од општествените науки) при оценување есејски прашања.
- ▶ **Аудиоформа или видеоформа.** Наставникот може да ја сними повратната информација и да ја испрати на ученикот во вид на видеоснимка или аудиоснимка. Овој пристап е соодветен доколку информацијата е детална и многу специфична и има за цел

особено да влијае на социоемоционалните аспекти на мотивацијата. Истовремено, поверојатно е дека наставникот ќе биде соодветно разбран, бидејќи вклучува и невербална информација (тон на глас).

Документите/снимките кои содржат повратна информација наставникот може многу едноставно да ги вклучи во електронското портфолио на ученикот и да ги искористи за следење на напредокот на ученикот, како и за сумативно оценување.

При синхроното давање повратна информација најсоодветен е **директниот разговор со ученикот** преку телефон или онлајн апликации за комуникација (што ги овозможува платформата или други апликации што ќе ги користат училиштата итн.). Бидејќи ваквиот начин на давање повратна информација бара повеќе време од страна на наставникот, добро е тој/таа во распоредот да предвиди поединечни сесии за давање повратна информација во одреден дел од денот или неделата. Ваквите сесии овозможуваат учениците да го одржат контактот и врската со училиштето и чувството дека наставниците им се на располагање за да им дадат насока и поддршка.

И покрај редовните контакти и врски преку онлајн апликациите, неопходно е организирање на физички средби на наставниците со учениците во училишната со цел да се дадат дополнителни објаснувања за она што ученикот не го разбрал при учењето од далечина, да се идентификува потребата за додатни содржини и материјали доколку ученикот има зголемен интерес за одредени наставни предмети, да се даде поддршка за самооценување и сл (поглавје 1).

3.3. Сумативно оценување

Сумативното оценување е дел од речиси секој вид формално образование, без оглед на начинот на кој тоа се изведува. Особен предизвик во сумативното оценување во образованието од далечина е обезбедување доверба дека тоа е валидно и објективно. Постојат искуства и начини како да се обезбеди квалитетно сумативно оценување во наставата од далечина кое треба да ги поседува следните карактеристики:

- ▶ **Валидност** (проверување на очекуваните резултати од учењето). Се обезбедува така што се проверуваат само оние очекувани резултати за кои учениците се поучувани преку далечинското учење.
- ▶ **Веродостојност** (колку оценката ги одразува постигањата на ученикот). Задоволителен степен на веродостојност на оценката во оценувањето од далечина може да се обезбеди доколку се

задаваат автентични задачи што ја отежнуваат можноста за наоѓање готови одговори во наставните материјали или во други извори на информации, а во задачите со кои се проверува познавањето и разбирањето на фактите треба да се обезбеди контрола на времето за решавање на задачите. Исто така, во директен контакт со ученикот (онлајн или физичко присуство), наставникот може да побара дополнителни објаснувања за да се увери во веродостојноста на одговорите. Заради обезбедување на поголема веродостојност на сумативните оценки, при нивното формирање битно е користењето на сознанијата од формативното оценување (оценување на најдобри трудови/репрезентативно портфолио), како и сознанијата добиени од физичките средби со учениците во училиштето.

- ▶ **Објективност** (дали при оценување на одговорите на ученикот од страна на друг оценувач, ученикот би добил иста оценка). Објективноста на оценките се обезбедува доколку доследно се почитуваат однапред изготвените конкретни критериуми за оценување (дефинирани критериуми за есејски прашања, еднозначни одговори кај тест-задачи) и нивна доследна примена од наставникот. Ако однапред се споделат со учениците и со родителите рубриците за оценување на проект или есеј или бодовната листа за куси есејски одговори, ќе се зголеми и довербата на учениците и родителите дека оценувањето е објективно.
- ▶ **Правичност/непристрасност.** Објективното оценување истовремено е и непристрасно/правично (на оценката не влијаат други фактори кои не се поврзани со она што се оценува, на пример: пол, социјално потекло). Меѓутоа, во оценувањето од далечина ако сите ученици немаат подеднакво добри електронски уреди, тоа може да влијае на квалитетот на задачата (на пример: некои имаат компјутер, а некои само мобилен телефон), па затоа задачите за сумативно оценување треба да бидат такви да не им даваат предност на тие што имаат подобри уреди (на пример: техничкото презентирање да не биде критериум или сите да го решаваат тестот на ист начин – или на хартија или на компјутер). На оценката не треба да влијаат ни однапред формираните впечатоци на наставникот за учениците. Се случува учењето од далечина да им одговара на некои ученици што претходно постигнувале послаби резултати кои може да изненадат со квалитетот на своите трудови.

Доколку не се обезбедени технички услови за спроведување на сумативно оценување со користење на методот на тест, истото се спроведува во училница за што ученикот ќе биде навремено известен.

- ▶ **Транспарентност и јасност** (учениците се запознаени со начинот на оценување). Учениците и родителите треба да се запознаат со тоа што учениците треба да постигнат и како тоа ќе се оценува: со какви задачи, кои ќе бидат критериумите, како ќе се бодуваат. Наставникот може да направи табела за докази/продукти што ученикот ќе ги достави како дел од електронското портфолио што ќе се оценува – што треба да покажат, до кога и како да достават и соодветно да ги информира за тоа учениците и родителите (преку поставување на определена платформа, испраќање преку електронска пошта или преку група на одредена апликација, или доставување на истите на физичка средба организирана во училиштето). На учениците треба да им бидат достапни рубриците и критериумите за оценување на есеи, да им се обезбедат тестови за вежбање со есејски прашања слични на оние што ќе бидат користени. Исто така, треба да се информираат и за тоа колкаво влијание на сумативната оценка ќе имаат постигањата од есејска и/или проектна задача, сознанијата за најдобрите трудови во електронското портфолио или евентуалниот годишен тест. Добро е определена тежина да се даде и на редовноста и на исполнувањето на задачите.

Наставникот може да организира физички средби во училиште/часови за вреднување на знаења и вештини и при сумативното оценување доколку има дилема, односно доколку нема доволно елементи за сумативната оценка на ученикот/учениците. Усната проверка во училиште се препорачува доколку ученикот за време на наставата од далечина се оценува со заклучна сумативна оцена одличен, а притоа нема доволно елементи за заклучување на позитивна оценка.

При формирањето на сумативната оценка наставникот има предвид колку ученикот бил активен во процесот на учењето. Активен е оној ученик кој презема иницијатива, се стреми кон самостојност и ги поттикнува и другите за учење. Во наставата од далечина може да се случи некои ученици, за разлика од претходните години, поради своите дигитални вештини и знаења да станат многу активни и самостојни, а со тоа да бидат позитивни примери и да ги мотивираат и другите ученици, а тоа треба да се вреднува.

Исто така, се вреднува квалитетот и редовноста на решавањето на домашните задачи од страна на ученикот. Притоа, мошне важно е наставникот да дава соодветни повратни информации за домашните задачи во кои ќе објасни што е добро и каде постои можност за подобрување.

4 Методи и техники на оценување при настава од далечина

Најчести дигитални техники што можат да ги користат наставниците за да се вреднува напредувањето и постигањата на учениците, односно најчести дигитални техники за формативно и сумативно оценување, во зависност од перформансите на соодветната платформа, се:

- објективни тестови со избор од понудени одговори;
- тестови со краток одговор;
- есејски прашања;
- дискусии;
- студија на случај;
- изведбени активности;
- онлајн игри;
- ученички списанија, блогирање и градење вики (wiki);
- електронско портфолио (збирка на ученички творби што ги покажуваат резултатите постигнати од ученикот преку различни активности во наставниот процес, на пример: есеи, постери, фотографии, видео- и аудиозаписи, ликовни творби и сл.) и др.

5 Саморефлексија на наставникот

Саморефлексијата е клучна за подобрување на образованието од далечина затоа што им овозможува на наставниците да ги проценуваат и да ги подобруваат приодите на поучување што ги користеле. Прибраните податоци за учењето на учениците треба да се искористат за подобрување на нивното учење и/или за подобрување на наставата.

6 Соработка со родителите/старателите

Родителите треба да бидат вклучени во учењето од далечина и следењето на напредокот на нивните деца. Наставникот треба да ги информира родителите за очекувањата од учениците, задачите што (ќе) ги добиваат, успешноста во нивното изработување, насоките за понатамошната работа. Наставникот треба особено да настојува да стапи во контакт и со родителите кои во нормални услови не пројавуваат интерес за учењето на детето.

Родителите може да испратат коментари до наставникот за тоа дали ученикот самостојно работел, каков бил интересот за извршените задачи, дали нешто не му било јасно, дали се интересира за некоја област/подрачје и др.

